

Recensie: Familie ★★★1/2***

NTGent Schouwburg
donderdag 29 juli 2021

foto © Michiel Devijver

Recensie:

Nu de hetze rond de voorstelling Familie die in het seizoen 2019-2020 in première ging gaan liggen is, leek ons de tijd rijp om met een nuchtere blik naar deze productie te gaan kijken die over een viervoudige zelfmoord gaat. In 2007 stapte een gans gezin in Calais uit het leven. 'We hebben het verkloot, sorry' stond op het afscheidsbriefje. Familie dat de Zwitser Milo Rau regisseerde gebruikt dat voorval als basis om er in onze ogen een requiem voor het Vlaamse (bourgeois) gezin van te maken. Het gezin, dat de hoeksteen vormt van de samenleving, dat ongenadig verbrokkelt, en vervalt in naast elkaar leven, in doorgedreven individualisme, hebzucht, en egoïsme. Tekenend zijn de vele (ongemakkelijke) stiltes tijdens de laatste maaltijd, alweer het zo vaak herhaalde verhaal bovenhalen, het spreken over banaliteiten, oppervlakkig doen naar de buitenwereld, zijn ware gevoelens niet tonen (zelfs niet naar andere familieleden toe) om de schijn hoog te houden en het imago van het perfecte gezin in stand te houden. Het gezin, dat in routine vervallen is, in se uitgepraat is waar de kinderen eerder als visitekaartje gebruikt worden naar de buitenwereld. Kinderen die al van jongsaf (goed) moeten presteren en uitblinken. Falen is geen optie. Dat zo veel jongeren kampen met psychologische issues (vanaf september komt de mutualiteit tussen voor sessies met een psycholoog zodat je slechts 11 euro remgeld moet betalen) toont eigenlijk aan hoe goed fout het gaat met het gezin en onze maatschappij in het algemeen.

Een van de sterkste scènes in Familie is met stip die waarin Filip Peeters stelt dat ie na een tijd van de ene hotelkamer in, de andere uit, het acteren vaarwel zei zodat ie bij zijn gezin wat meer kon zijn. Bij het bekijken van home video's betrappt hij er zich op dat ie nauwelijks in die video's te zien is. Vaak omdat hij achter de camera stond, maar al minstens even zo vaak omdat hij er gewoon niet bij was. De afstand die hij voelt tussen zijn dochters en hem wou ie dichtend door het acteren vaarwel te zeggen, maar die afstand valt niet meer te dichtend. Daarvoor was het al te laat. En wat vroeger een dreigement was van de ouders dat als hun dochters geen goeie resultaten op school zouden behalen, ze hen dan op internaat zouden sturen, werd een waar statement van hen naar hun ouders. De jongste zelf koos er voor omdat ze structuur wou en de ander volgde haar daarin.

Die zaken zijn cruciaal voor wat er in heel wat gezinnen mis gaat. De work-life balans die compleet in de verkeerde richting overslaat waardoor minstens een van de ouders (soms beiden) schitteren in hun afwezigheid. En de opvoeding? Die wordt koudweg uitbesteed aan de scholen die daar niet voor gemaakt zijn, hun eerste taak is namelijk onderwijzen (maar daar nog zelden toe komen). Dat in combinatie met een zekere welstand, zorgt er voor, dat heel wat jongeren lui geworden zijn wat zich dan weer vertaalt in het studieniveau dat met de jaren achteruit gaat. Na de talenkennis, is het ook niet meer al te best gesteld met de wetenskapskennis van de Vlaamse scholier blijkt nu. De reden? Een pamperebeleid. Toen ik zelf net afgestudeerd was, gaf ik even les. Het onderwijs zei ik echter al snel vaarwel omdat ik geen punten mocht aftrekken voor dt-fouten. Enkel de leerkracht Nederlands mocht dat. Zo veel jaren later verschuift die discussie ondertussen naar het mogelijks afschaffen van de dt-regels â€! Dat zegt meteen alles.

Filips zinnen zijn ook de reden waarom ik nooit een gezin heb gesticht en dat ook nooit zal doen. Ik wil niet de rol opnemen van de afwezige vader. Dat wil ik mijn

kinderen niet aandoen. Het vreemde is dat heel wat vaders mij nu benijden voor die keuze hoewel er een zeker gemis is, eigen aan het offer dat je maakt. Hun jaloezie is vooral gestoeld op het feit dat ik een veel grotere vrijheid geniet. Â

Familie hangt een geromantiseerd beeld op rond de verhänging van het viertal, ook omdat ze elkaar een hand geven onder het motto van de oudste dochter Louisa Peeters die stelt dat je alleen geboren wordt en alleen sterft. 'Als we dan toch moeten gaan, waarom dan niet samen, als familie?' Maar aan een of meerdere lijken vinden achteraf is bitter weinig romantisch aan. Pas na twee dagen vond de buurman het gezin in Calais. Â Die zinnen van Louisa steken ook stevig af tegenover de rest van de voorstelling alsof Milo Rau absoluut een donker, depressief kantje nodig vond om als reden te geven (wat bij de meeste suïcidale gevallen het geval is terwijl de Calaiscase baadt in mysterie omdat de waarom-vraag daar nooit beantwoord werd). In Familie wordt de wereld als ziek, als dood beschouwd. Met andere woorden, het wereldbeeld hier is gitzwart. De toekomst van het Nederlands? Die taal zal wellicht opgaan in het Engels.

Reden waarom ik Familie eerder als een metafoor zie voor de slechte toestand waarin het gezin en bij uitbreiding onze samenleving zich bevindt, en het gezin zelf in de mindere mate onder mijn huid kroop, heeft te maken met het feit dat het gezin Peeters-Miller bijna de ganse tijd in een huis speelt met camera's op hen gericht. Er is dus letterlijk - weliswaar een doorschijnende â€“ vierde wand.Â Louisa neemt ook de rol van verteller voor haar rekening en legt zo de link tussen de voorstelling en wat er gebeurd is met de familie Demeester in Calais. Ook het onderverdelen in hoofdstukken zoals 'Tijd doden', 'Familiëdiner', 'De laatste verhuis' en 'Finale voorbereidingen' creëren afstand. Daarnaast konden we vanop de vierde rij door de productie zien net voor ze zich verhängen. Elke speler heeft twee touwtjes achter zich hangen waardoor die cruciale scène als duidelijk geënceneerd aanvoelt. Hoewel we de laatste knuffels die de dochters aan hun honden Billy en Bobby geven wat gemakkelijk sentiment oproepen, vinden, is de keuze voor Rameaus lamento 'Tristes apprêts' uit zijn opera Castor et Pollux wel ijzersterk. Dat zorgt voor instant gesnotter bij het publiek wanneer Louisa net zoals in het begin beschrijft waar alle gezinsleden zowat van houden terwijl de ouders de galgen, het zijn vier gele koorden (ook daar zien we een verwijzing naar het Vlaamse gezin in), klaarmaken. Die houden van-scène voelt niet zo ontzettend persoonlijk aan, eerder universeel. Wie houdt er bijvoorbeeld immers niet van de geur van de regen op het asfalt na een zomerse bui?

Miller, die als moeder worstelt met de gedachte rond het empty nest wanneer haar dochters uitgevlogen zijn (terwijl het nest nu al leeg is op schooldagen) mag hier de ultieme rol â€“ vaak is het de vrouw in het gezin die deze taak op zich neemt â€“ , die van de onverbiddelijke time keeper spelen met een kil en zakelijk 'Het is tijd' waarop de jongste tegenstribbelt. Op de tonen van Leonard Cohens 'Who by fire' dat ook in de voorstelling te horen is, buigt het kwartet onder luid applaus én wordt het een keer extra naar voor geroepen.

< Bert Hertogs >

Heb je vragen over zelfdoding en wil je erover praten? Bel gratisÂ de ZelfmoordlijnÂ op het nummer 1813.

Familie de film komt dit najaar uit in de bioscoop. De theatervoorstelling is opnieuw in NTGent te zien op 28, 29 en 30 december 2021.